

лексичних значень. При цьому напрямок взаємодії йде не тільки від досвідного знання через концепти до логічних узагальнень - понять - і до лексичного значення, а й навпаки, - від знань, здобутих логічно з допомогою мови (не відомі нам із практики об'єкти, напр., іхтіозавр, австралопітек, Бермудський трикутник; явища, пізнані шляхом умовиводів, такі, як пізнання, закон, людяність) до нашого ментального рівня, в якому вони знаходять відповідні ознаки, що органічно включають у домовний і мовний світ.

У взаємодії рівнів МКС відбиваються етапи діалектичного шляху пізнання: від безпосереднього спостереження (пізнання концептів і їхніх ознак на домовному рівні) до узагальнення (на рівні концептуальному), до мовної практики. Мовна практика дає нові об'єкти безпосереднього спостереження, уявлення і далі до нових узагальнень і мовної практики.

Ця доповідь – постановка важливого питання, відповідь на яке дослідники можуть здобути колективно.

¹Гумбольдт В.Ф. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человеческого рода; ²Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М., 1988. – С. 16; ³Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. – М., 1997; ⁴Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка // Изв. РАН Сер. лит. и яз. – 1993. – № 1. – С. 32; ⁵Потебня А.А. Из записок по русской грамматике: т. I-II. – М., 1958. – С. 111.

Б.М. Ажнюк, д. філол. н., проф. (м. Київ)

ЗАСАДИ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В МОВНІЙ ПОЛІТИЦІ І ЕКОЛОГІЯ МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті досліджується історія становлення екології мови та сучасні проблеми дисципліни. Зокрема, автор розглядає сенс застосування еколінгвістичного підходу до діагнозу мовної ситуації в Україні.

This article touches upon historical and current questions of language ecology. The author researches expediency of usage of the ecolinguistic approach in diagnosis of the Ukrainian language situation.

Завдяки подальшій інтернаціоналізації світової економіки та розвитку новітніх медіа в сучасному світі набувають дедалі більшого

поширення вирази *глобалізація, глобальне село* і навіть *глобальне громадянство*, а стрімке розширення ЄС створило передумови для метафори “Європа без кордонів”. Справді, кордони в їх традиційному значенні як перешкоди для пересування людей і товарів поступово стають дедалі проникнішими і з часом можуть зникнути цілком. Різні країни Європи й світу зустрічають нинішню “прозору” ситуацію по-різному в залежності від свого соціального, економічного й світоглядного становища. У багатьох з них зростає розуміння того, що проникність кордонів може бути не тільки корисною, але й становити загрозу. Наші сусіди – чехи, словаки, поляки, – що вже ввійшли до ЄС, не приховують своїх побоювань. Симптоматично прозвучала, в цьому зв’язку доповідь проф. Яна Корженського з промовистою назвою “Руйнування етнічної ідентичності та її мовні вияви”, виголошена на XIV міжнародному конгресі славистів, який відбувся в Македонії в м. Охрид з 10 по 16 вересня 2008. Зміст доповіді в тому, що навіть у такій політично, соціально й економічно стабільній країні, як сучасна Чехія, відбувається ерозія етнічності, її розмивання, розчинення, культурна маргіналізація. Поглинає її не якась конкретна національна культура, яка представляє, наприклад, недавніх колонізаторів, а ідеї європоцентризму та глобалізму, що є сучасними версіями космополітизму.

У сфері регулювання мовних прав важливим чинником є “Всесвітня декларація мовних прав” – міжнародний документ, прийнятий в 1996 р. на заключному засіданні “Всесвітнього конгресу з мовних прав” у Барселоні. Звичне для пострадянського простору розуміння мови як насамперед комунікативного засобу, декларація суттєво розширює: “Усі мови є виявом колективної ідентичності і особливого способу сприйняття та відображення дійсності. Вони є знаряддям згуртування, ідентифікації, спілкування та творчого самовираження” (ст. 7). Особливого значення в цьому зв’язку набуває ст. 41. 2, що утворює право мовної спільноти на захист від загрози “насильницької гегемонії з боку іноземної культури” (*hegemonic occupation by a foreign culture*). Декларація вказує на те що тенденція до “універсалізму” та “гомогенізації” (своєрідні термінозміни поняття етнокультурного глобалізму) веде до збіднення людства і зменшення культурного розмаїття.

Засади історичної справедливості, невідчужуваності мовних прав поширюються Декларацією не тільки в поточне покоління, вони стосуються й попередньої наступного поколінь. Принцип

спадкоємності мов і спадковості мовних прав відображено в ст. 47.3, де недвозначно стверджується, що “мова, яка набула поширення нещодавно, в жодному випадку не сміє замінити чи витіснити мову, притаманну цій території (the language specific to the territory)”.

Піклування про стан і перспективи розвитку так званих загрожених та покривджених мов (endangered, underprivileged languages), захист мовних меншин, захист діалектного середовища як частини національного і глобального лінгвофонду – предмет дослідження лінгвістичної екології – новітнього відгалуження соціолінгвістики, що почало формуватися в США понад 30 років тому. На усталення самого терміна великий вплив справила поява в 1972 р. книжки одного з провідних соціолінгвістів Америки Ейнара Хаугена «Екологія мови»¹. Одним із предтеч сучасної лінгвістичної екології, не тільки в національному, але й у світовому мовознавстві, є визначний український філолог О.О. Потебня, що першим з лінгвістичних авторитетів імперської Росії заговорив про етнозахисні функції мови².

Сучасна екологія мови позиціонує себе на перехресті ряду пов'язаних дисциплін: соціолінгвістики, психолінгвістики, етнолінгвістики, лінгвістичної антропології, лінгвософії і навіть юрислінгвістики. Від часу виникнення в 1970-х лінгвістична екологія має два підрозділи: внутрішньомовна екологія і міжмовна екологія³. Дослідники міжмовної екології наголошують на тому, вона стосується не окремої мови, а радше певного мовного ареалу і вимагає уваги не до вибраного кола мов, а до всіх мов у зазначеному ареалі.

Сенс застосування еколінгвістичного підходу до діагнозу мовної ситуації в Україні полягає насамперед у можливостях, які він надає в плані цілісності погляду на сукупність явищ, розпорошених по різних галузевих дослідженнях, інтерпретації існуючих і виявленні нових фактів і явищ, які в контексті інших методик випускалися з уваги як другорядні.

Україна успадкувала деформовану мовну ситуацію. Про це свідчить не тільки той факт, що співвідношення носіїв української та російської мов не відповідає співвідношенню етнічних українців та росіян. У масштабі країни мову було перетворено в допоміжний засіб комунікації, чим порушено її природний функціональний стан. Кваліфікована мовна політика має насамперед спиратися на точний діагноз мовної ситуації. Принцип мовної екології здатний внести

суттєві корективи в розуміння того, що відбувається в країні. У політичних дебатах часто лунають заяви про те, що половина (більше ніж половина, більшість) населення України є російськомовною. Це хибна теза. Ілюзія тотальної російськомовності деяких регіонів чи професійних і соціальних середовищ виникає через застосування однобічних критеріїв оцінки мовної ситуації. Вона побудована на враженні, яке справляє значна присутність чи переважання російської мови в повсякденному публічному вжитку. При цьому ігнорується присутність мови в приватному вжитку, а також те, що в емоційному плані українська мова посідає в свідомості (і підсвідомості) двомовних і частини російськомовних громадян України досить важливе, місце. На це вказує самоідентифікація абсолютної більшості наших співгромадян з українською мовою як рідною – понад 67,5%.

Про це ж свідчать динаміка мовної свідомості, її здатність до регенерації і самоочищення. Опубліковані недавно результати опитування громадської думки (фонд “Демократичні ініціативи” та компанія “Юкрейніан соціолоджі сервіс”) показують, що протягом 2006-2007 рр. кількість прибічників державного статусу двох мов – російської та української – скоротилася на 5% – з 35,3% в грудні 2006 року до 30,3% в грудні 2007 року. Скорочення відбулося за рахунок макрорегіону Центр та Північний Схід: тут воно склало понад 7%.

Концептуально важливим є питання про природу української двомовності: що в ній є базисом, а що надбудовою? Мало хто заперечує достатньо очевидний факт, що ситуація двомовності не склалася внаслідок спонтанних еволюційних процесів розвитку української нації, а є результатом насильницьких дій і спланованих політичних акцій (репресії проти інтелігенції, голодомор тощо). Явище двомовності в Україні має незбалансований характер, що віддзеркалює постколоніальний стан українського суспільства. Серед етнічних росіян двомовними є лише 13%, в той час як серед українців цей показник складає 34,4% при тому, що 19% українців взагалі спілкуються тільки російською. Серед етнічних росіян лише 1,2% спілкуються винятково українською⁴.

Велику частину двомовних (а іноді й напівмовних) українців можна, з деякими застереженнями зарахувати до категорії людей, про яких американський соціолінгвіст Джошуа Фішман каже: «невміння спілкуватися рідною мовою може ... трактуватися (самими громадянами) як частина «загубленої» чи «викраденої» спадщини, яка заслуговує на порятунок»⁵. Порятунок втраченого – це ключовий

мотив як лінгвістичної екології, так і принципу позитивної дискримінації (підтримчої дії), застосування якого здавна обговорюється в публікаціях, присвячених порятунку мов від функціональної і якісної деградації.

У еколінгвістичних студіях доводиться стикатися з тим, що далеко не завжди мовна спільнота виявляє зацікавленість у збереженні своєї мови. Через низький соціальний престиж рідної мови перехід дітей на іншу мову може відбуватися за свідомої підтримки батьків. Це ставить на порядок денний питання соціальної зрілості суспільної свідомості в цій спільноті. У новому світлі постає питання легітимності протекціонізму. Роль спільноти особливо значуща тому, що з погляду юриспруденції правосуб'єктністю наділена саме особа чи спільнота, а не мова як знакова система⁶.

Стан соціальної зрілості спільноти (не тільки в загалом по країні, але й регіоні) – важливий показник мовної ситуації. У сучасній Ірландії лише близько 1 % громадян реально користуються ірландською мовою як основним засобом спілкування, попри те, що 42% здатні її розуміти. Водночас бачимо досить високий рівень суспільної свідомості щодо потреби відновлення в уживанні ірландської мови. Дві третини населення складають прихильники рівноправного чи навіть переважного вживання ірландської мови, тобто ідеальною вважають ситуацію, що докорінно відрізняється від нинішньої дійсності. Прірва між реальними пропорціями і суспільними деклараціями (не тільки влади, але й “народу”) настільки велика, що оптимістичний прогноз малоймовірний. У чому тут паралелі з українською ситуацією? Ідеться про потребу гарантування прав української мови в тих регіонах, де в публічному користуванні вона малопомітна. Ірландський досвід показує, що диспропорція між реальним користуванням мовою і декларативними заявами про повагу до рідної мови може довести національну (регіональну) мовну спільноту до “точки неповернення”.

Від розуміння екологічного балансу в мові, бачення мовної перспективи залежить не тільки її поширеність у географічному й соціальному вимірах, але й якісний стан мовної системи на різних рівнях ієрархії. У сфері мовної норми відбувається своєрідна боротьба за символічне домінування. Мовна норма безпосередньо пов'язана з процесом конструювання національної ідентичності. Він ніколи не припиняється, але в деякі історичні періоди дискусії довкола спірних питань набувають особливої гостроти. Це веде до

розхитування мовної норми, навіть часткової дискредитації самої ідеї нормативності як залишку тоталітаризму.

Характерною рисою комунікативного середовища в Україні є міжмовна дифузність. Взаємне проникнення спільнот, що користуються українською й російською мовами має такі вияви, як невизначеність значної частини громадян щодо власної ідентифікації з українською чи російською мовою як рідною, індивідуальна й родинна двомовність, перемикання кодів у приватному й публічному мовленні, двомовність ЗМІ. На рівні мовної субстанції віддзеркаленням цієї дифузності є значна кількість спільностей і запозичень у орфографії й орфоєпії, лексиці (включно з ономастикою), граматиці тощо. На рівні масової свідомості знизився поріг чутливості до розрізнення “своє” – “чуже”. Багатьом важко пригадати, якою мовою вони дивилися кінофільм чи слухали передачу не тільки на минулому тижні чи вчора, а навіть годину тому.

Донедавна в Україні мало звертали увагу на інтерактивність середовища і системи. Нехтування цим фактором призводить до того, що деякі явища, ініційовані прихильниками радикального розмежування з російською мовою, набувають несподіваного, зовсім небажаного розвитку. Так останніми роками в ЗМІ набуло поширення пряме транслітерування російських форм особових імен: Владимир Путін, Фьодор Достоевскій, Ніколай Бердяєв тощо замість відтворення їх традиційними українськими відповідниками – Володимир, Федір, Микола.. Прихильники такої інновації покликалися на те, що імена з інших мов, особливо неслов'янських, відтворюються саме транскрипційним способом. Варто зазначити, що україномовні програми “Голос Росії” (трансляються на Радіо-Ера ФМ) підхопили цю ініціативу і зробили її своїм правилом: їхні диктори кажуть тільки Дмитрій Медведєв, Владімір Путін тощо.

Масове тиражування транскрибованих ономастичних форм насамперед завдяки телебаченню й радіо сприяє їх популяризації. Внаслідок цього українські громадяни (насамперед з південно-східних областей та АРК) дедалі частіше звертаються до органів РАЦС та МВС з вимогами про офіційну реєстрацію саме таких форм імен (Дмитрій, Нікіта тощо) в документах, що заповнюються українською мовою. Таким чином намагання відмежуватися від російських форм імені призводить до створення передумов для зміни українського ономастичного ландшафту.

Насичення мови надмірною кількістю запозичень може стати ознакою психолінгвістичної залежності від мови-донора і за певних обставин – одним із знарядь духовного поневолення. Велике значення має екологія мовного ландшафту. Не випадково готель, що є найвищим об'єктом міського ландшафту в центрі Києва, в радянські часи називався “Москва”. У 1990-і його перейменували в “Україна”. Особові імена – це також елемент мовного ландшафту і важливий чинник мовної екології, однак здійснювати мовне регулювання в цій сфері значно важче, ніж перейменовувати готелі, вулиці, населені пункти тощо. Майже не піддаються прескриптивному регулюванню гіпокористики. Українські здрібнілі форми особових імен – Михайлик, Оленка, Світланка стають рідкістю, а Міші, Свети, Лери – повсякденністю. Русифіковані форми дедалі більше тіснять питомі українські елементи екосистеми мови. Це дуже відчутна деформація, що потребує суспільного реагування.

У контексті заходів мовного планування особливого значення набуває прогнозування наслідків. Непродумані кабінетні рішення можуть деструктивно впливати на природний мовний баланс. Наприклад, повернення т. зв. репресованої літери *г* було сприйняте громадськістю як прогресивна подія. У кількісному відношенні фонема [г] традиційно посідала в українській мові досить скромне місце. Сьогодні її частотність суттєво зростає. Цьому сприяє значна кількість англійських запозичень (апелятивів і власних назв) та їх частовживаність у мовній практиці певних вікових і соціальних груп, наприклад, підлітків, користувачів Інтернету тощо: *блогер, гамбургер, хот-дог*. Велика кількість власних назв, фірмонімів, імен політиків, спортсменів, артистів тощо має в своєму складі цю літеру. Вона звучить дедалі частіше. Це стимулює її використання при передачі російських та інших слов'янських власних назв, де вона традиційно адаптувалася до українського [г]. Ми стаємо свідками і співучасниками іншомовної агресії в системі, яка може суттєво змінити фонетичне “обличчя” нашої мови.

Через низьку особисту культуру мови авторів, редакторів, перекладачів, дикторів, артистів тощо та через відсутність належного контролю за якісним станом ефірного мовлення з боку держави, система української мови зазнає втручання майже на всіх рівнях своєї ієрархії. Фонетика русифікується та частково англізується через орфографію та орфоепічні зразки усного мовлення, що поширюються деякими ЗМІ. Рясніють орфографічними помилками рекламні

оголошення. Наприклад, у рекламі дублянок Princess в поїздах київського метрополітену 09.03.07 можна було прочитати “Акція: придбавши одну річ - отримай в подарунок ще одну”. Прізвища російських політиків, артистів, спортсменів тощо вимовляються багатьма коментаторами в українському мовленні на російський лад (наприклад, коментар хокейного матчу Росія – США 23.02.2002 на 1 національному каналі): Алексєй, Макараф, Нікалай, Пávла Буре (родовий відмінок). Деякі ЗМІ, щоб лінгвістично “наблизитись” до читача, використовують елементи просторіччя, які мають російське походження і фонетично є чужими для української мови, наприклад: “Освіту в ’телек” (назва статті, Україна молода, 25 лютого 2005, с. 13). Образно кажучи, вони “засмічують” мовну екосистему. Демонструючи знання англійської мови, деякі диктори та тележурналісти змінюють на англійський лад наголос у таких адаптованих традицією географічних назвах як Вашингтон, Флорида тощо, вимовляючи Вáшингтон, Флóрида. Це також веде до ослаблення мовної норми, до розхитування самого принципу нормативності.

Рясніє ідіоматичними та асоціативними русизмами мова такої відданої українській справі газети, як “Україна молода”. Особливо часто вони трапляються в заголовках статей, чи то як звичайні кальки російських прислів’їв та приказок, чи як алюзії до відомих висловів, цитат з літературних творів, пісень, кінофільмів тощо: *Не пійманий не злодій?* (назва статті, Україна молода. 17.09.04. – С. 3); *На чужий коровай рота не роззявляй* (назва статті, Україна молода. 17.09.04. – С. 3); ... *Цей циркуляр був фільчиною грамотою ...* (Україна молода, 17.02.2005, С. 9); *Зброя майстра боїться* (назва статті: Україна молода, 22.09.2004, С. 13.); *Як на Шеви іменини – власний гол у подарунок* (назва статті, Україна молода, 01.10.2004, С. 15.); *Від добра бобра не шукають* (назва статті про зростання популяції бобрів у Донбасі, Україна молода, 13.10.2004, С. 14). Висока питома вага асоціативних запозичень – показник значного рівня залежності авторів, редакторів і частково їхньої аудиторії від набору так званих прецедентних текстів, що формувався в радянські часи з явним ухилом у бік російськомовної культури.

В ескалації мовної анархії чи, навпаки, в її обмеженні ЗМІ відіграють особливу роль. У більшості цивілізованих країн мова телебачення й радіо – це еталон. В Україні літературного стандарту в ЗМІ практично не існує, мова засмічена, багато самодіяльності та

експериментування. Канал СТБ намагається взяти на себе роль реформатора мовної норми, запровадивши відомчі правописно-орфоепічні, граматичні та лексикологічні нормативи, на зразок: *200 єврів; теплоплав; грабувальники; не вистачає пожежних деп; Еспанія, в Іракові; зірки Голівуда; “Повернення високого білявця”* (назва відомого кінофільму за участю П'єра Ришара) тощо. Подібні явища частіше чи рідше трапляються на всіх телеканалах, радіостанціях та в друкованих ЗМІ.

Важко уявити собі настільки ж “розшнуровану” (користуючись висловом Івана Франка) мову на російському телебаченні. Сучасна соціолінгвістика надає великого значення символічно-асоціативному сприйняттю конкурентних мов у диглосній ситуації. Зокрема британський лінгвіст Колін Бейкер звертає увагу на таке: “Користування англійською часто символізує матеріальний достаток і сучасний стиль життя, багатство і успіх. Мова, якій загрожує загибель, може символізувати низьке соціальне становище і низький рівень доходів. У деяких частинах Ірландії та Уельсу місцева мова іноді сприймається радше як символ минулого, ніж майбутнього, як ознака неvigідного соціального становища”⁷.

Дотримання еталонної якості мови в українських ЗМІ має стати частиною державної мовної політики. Не можна допускати, щоб українська мова поступалася мові колишньої метрополії за своїми якісними параметрами, зокрема рівнем кодифікованості та внормованості.

Наукова громадськість і владні органи Росії солідарні в свої зусиллях протистояти навалі іншомовних елементів. На це вказують не тільки наукові публікації мовознавців, а й положення федерального законодавства У законі РФ “Про державну російську мову”, прийнятому 07.06.2005, передбачено таке положення: “При використанні російської мови як державної не допускається використання слів та виразів, що не відповідають нормам сучасної російської мови, за винятком іноземних слів, що не мають загальновживаних аналогів у російській мові” (ст. 1 п. 6).

Значний вплив на проникнення в українську мову елементів англійської граматики справляє уживання в українському тексті окремих слів, насамперед власних назв, в автентичній англійській графіці. У непрямих відмінках ці іншомовні вкраплення вживаються без українських відмінкових закінчень: “Живи з Coca-Cola, радість довкола”, “Нечувані різдвяні знижки від Billa” тощо. Таким чином

створюються передумови для використання іншомовних запозичень у незмінюваній формі всупереч законам української граматики. На поодинокі приклади такого явища вже можна натрапити в українських ЗМІ: “Глава Українського уряду в Парижі була вбрана від “Ів Сен-Лоран” (Україна молода. 14.06.2005. С. 6); “Кожен сьомий українець обирає Lada” (реклама в метро 02.11.2005).

Важливо наголосити, що для лінгвістичної екології становлять інтерес не стільки поодинокі явища “забруднення” мовного середовища, як порушення екологічного балансу. Результатом таких порушень можуть бути мутації, яких мова зазнає на різних ієрархічних рівнях. Через те, що українські журналісти дедалі частіше користуються англомовними інформаційними ресурсами, в українських ЗМІ зростає не лише кількість лексичних запозичень з цієї мови, а й пропорція граматичних англізмів. Все поширенішою стає англійська модель препозитивного вживання іменника в функції означення, наприклад, *бізнес план* (а не *діловий план* чи *бізнесовий план*), *SMS знайомства* (а не *знайомства через SMS*), маркетинг-директор (а не *директор з маркетингу*) тощо. Початок цьому граматичному явищу поклали лексичні запозичення англійських усталених словосполучень, що сприймалися в українській мові як складені слова, на зразок *стриптиз-бар*, *гольф-клуб* і т.п. Однак згодом це явище вийшло за межі лексики. Конструкція N + N стала функціонувати як самостійна граматична модель, на це вказують приклади власне українського походження: *Торчин продукт*, *горілка Гетьман-класу*, *Козак-хол*. У центрі Києва на рекламних щитах можна прочитати таке оголошення: “Національна опера. III новорічний Штраус-Концерт Германа Макаренка” (підкреслення наше – Б.А.). Дефіс у зазначених словосполученнях не має вводити в оману щодо їх граматичної природи. По-перше, уживання дефіса є факультативним: одні автори його застосовують, інші – ні. По-друге, у складі власних назв, збудованих за цією моделлю, дефіс переважно не використовується: *Мрія банк*, *Родовід банк*, *Фастум гель*, *Діамант банк* тощо.

Пошук балансу між питомим і запозиченим сьогодні відбувається хаотично, навромацьки. Єдиним виразним критерієм стає розподібнення з російською мовою. Так на заміну *аеродромів* та *фотографії* приходять *летовище*, *й світлина*, а *вертоліт* стає *гелікоптером*. Таким чином власне лінгвістичні принципи поступаються “політичній” доцільності і виникає негативна

залежність, за принципом “хай гірше аби інше”. З урахуванням лінгвоекоекологічного погляду на мовний розвиток такий підхід важко визнати відповідним критеріям ХХІ ст. Еколінгвістика в Україні лише починає обговорювати складний комплекс проблем, що пов’язані із взаємодією мови та її соціального середовища. Завдяки подальшому розвитку цього напрямку в Україні чимало питань, що були позначені дотепер лише пунктирно, набуватимуть дедалі повнішого висвітлення.

¹Haugen E. The ecology of language. Stanford, CA: Stanford University Press, 1972; ²Детальніше див. Ажнюк Б.М. Етнозахисна функція мови як наукова проблема (від Потебні до сучасності) // О.О. Потебня й актуальні питання мови та культури. – К., 2004 – с. 50-57; ³Haugen E. Op. cit. - p. 328; ⁴Тут і далі соціологічні дані наводимо з дослідження Олега Медведєва “Мовний баланс України” (obozrevatel.com.ua від 27.03.2007); ⁵J.A. Fishman, Language and Ethnicity, in Language, Ethnicity and Intergroup Relations, ed. Howard Giles, London. - New York and San Francisco, 1990. -p. 21; ⁶У Росії, наприклад, гинуть іжорська і вепська мови. Чи потребують вони захисту, якщо іжорці й вепи не виступають консолідовано за їх збереження? Можливо вони визріють?; ⁷Baker C. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. — Clevedon, Philadelphia, Adelaide, 1995. – P. 56.

Бацевич Ф. С. д. філол .н.проф.(м. Львів)

ПРАГМАТИЧНИЙ ФОКУС ЕМПАТІЇ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ПРОБЛЕМА

Стаття присвячена дослідженню особливостей сучасного мовознавчого аналізу в категоріях інтелектуального розвитку сучасн української літературної мови. Зокрема, увага дослідника зосереджена на прагматичному фокусі емпатії.

This article emphasizes the domains of current linguistic analysis, represented in categories of intellectual evolution of the Ukrainian literature language. Author’s attention is based on pragmatic focus of empathy.

У відомій монографії, присвяченій інтелектуальній еволюції української літературної мови, Л.І. Шевченко визначає характерні ознаки сучасного лінгвістичного аналізу як **поєднання** різнорідних методик дослідження: власне філологічних (лінгвістичних), а також